

УДК 347.73:341

Козинець І.Г., ст. викладач кафедри цивільного, господарського права та процесу

Гранкова Х. М., студентка гр. КІР 161

Чернігівський національний технологічний університет

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА: НАЦІОНАЛЬНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В сучасних умовах господарювання одним із важливих чинників розвитку ринкової економіки є ефективна банківська система, основу якої складають банківські установи. Від надійності банківської системи залежить не тільки подальший ефективний розвиток економіки країни, а й добробут кожного клієнта банку. Беззаперечно фінансовий стан банківської системи безпосередньо впливає на економічну безпеку держави і, як наслідок, на її економічний суверенітет.

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 р. банківська система України - це сукупність Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до законодавства [1].

Національний банк України є центральним банком, який здійснює єдину державну грошову політику з метою забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Інші банки накопичують основну частку кредитних ресурсів, надають клієнтам повний спектр фінансових послуг, включаючи видачу кредитів, прийом депозитів, розрахунки, купівлю-продаж цінних паперів, іноземну валюту тощо.

На сьогодні в Україні діють 77 банків, з них: 37 з іноземним капіталом та 23 з 100% капіталом [2]. Серед найбільш прибуткових за підсумком I кв. 2018 року були державний Приватбанк та банки з іноземним капіталом: Райффайзен Банк Аваль, ОТП БАНК, на які припадало 59,3% загального обсягу прибутку, отриманого банківською системою України.

Починаючи з 2014 року під впливом девальвації гривні та спаду в економіці, а також політичної нестабільності в країні значна кількість банків

зіткнулася з проблемами, у багатьох із них згідно рішення НБУ була розпочата процедура ліквідації, тому вже станом на 01.01.2018 р. кількість діючих банків становила 82 од., що на 93 фінансові установи менше ніж у 2008 р. У багатьох банках була введена тимчасова адміністрація, у деяких банків була відкликана ліцензія та прийняте рішення про їх ліквідацію через те, що заходи щодо докапіталізації були недостатніми для забезпечення позитивного значення регулятивного капіталу або через непрозорість структури власності [3].

Отже, можемо побачити, що останнім часом банківська система України стоїть на межі краху, оскільки не виконує своїх реальних функцій. Тому доцільно проаналізувати банківську системи Англії та Швейцарії щоб отримати досвід реорганізації банківської системи України.

Найбільш надійною вважається швейцарська банківська система. Розвинена ринкова економіка, висока банківська культура, фінансова стабільність та стабільна валюта, розвинута юридична система зробили Швейцарію дуже привабливою для іноземних інвесторів. Швейцарську банківську систему очолює Національний банк, який має статус акціонерного товариства. 55% капіталу цього банку належить кантональним банкам та іншим структурам публічного права, а решта - фізичним та юридичним особам.

Сучасна банківська система держави є дворівневою. На чолі її – «Національний банк Швейцарії» (Swiss National Bank - SNB), здійснює всі властиві центральним банкам функції. Усі швейцарські банки традиційно поділяють на три основні групи. До першої належать найбільші акціонерні банки – «UBS AG» і «Credit Suisse Group». Ці гігантські банківські установи мають широку міжнародну мережу. Завдяки їх універсальності ці банки виконують широкий спектр банківських операцій та фінансових послуг, включаючи приймання депозитів, видачу кредитів, роботу з іноземними валютами, паперами та цінними металами, управління портфелем інвестицій, операції з цінними паперами, трастову діяльність.

Друга група банків - це кантональні, регіональні та ощадні банки, які працюють переважно з фізичними особами та виконують депозитні, кредитні

та розрахунково-касові операції. У цьому відношенні банківська система Швейцарії має схожість з японською системою, де також розвинена мережа місцевих банків, що виконують функції кредитування в процесі реалізації місцевих інвестиційних проектів, у тому числі з використанням коштів місцевих бюджетів.

До третьої групи належать приватні банки, основний вид їхньої діяльності - це управління інвестиційними портфелями. Поряд із традиційними послугами вони допомагають малому бізнесу: здійснюють переведення (трансфер) платежу в межах Швейцарії і на міжнародному фінансовому ринку, займаються купівлею і продажем банкнот різних країн, організовують переговори про угоди на фондових біржах Швейцарії та в інших країнах. Комерційні банки надають широкий спектр кредитів. Швейцарські банки регулярно проходять ретельні аудиторські перевірки. Банки зобов'язані повідомляти органи влади про сумнівні фінансові операції, вести боротьбу з відмиванням брудних грошей.

Особливою рисою швейцарської банківської системи є надзвичайно високий ступінь контролю за діяльністю банків та інвестиційних компаній. На цьому ґрунтується загальноприйняте у світовій практиці ставлення до швейцарських банків як еталона надійності. Контроль за банками має триступеневу структуру і здійснюється Федеральною Банківською комісією, Національним банком і Швейцарською банківською асоціацією [4].

Таким чином, швейцарська банківська система характеризується високою репутацією, знаменитою таємницею вкладів та еталонною надійністю і є ідеальним місцем для розміщення капіталів.

Банківську систему Великої Британії формують: Банк Англії, банки, зареєстровані облікові інститути, ощадні банки, фінансові інститути.

Банк Англії відіграє важливу роль у фінансових та економічних трансформаціях країни, що обумовлені потребами суспільства. Це потребує внесення певних коректив у його функції, структуру і технологію. Функції, які виконує Банк Англії в процесі своєї діяльності, спрямовані на виконання таких

цілей: - формування та забезпечення ефективності грошово-кредитної політики, тобто підтримання стабільності національної валюти; - забезпечення функціонування фінансової системи Великобританії, що здійснюється через прямий контроль над суб'єктами фінансового ринку і банками та гарантування надійної, ефективної системи здійснення платежів; - захист та зміцнення суспільної довіри до стабільності банківської системи Великобританії; - підвищення конкурентоспроможності фінансової системи як всередині країни так і в світовому масштабі [5].

Банк Англії може здійснювати вплив на курс фунта стерлінгів стосовно інших валют світу, за допомогою використання золотовалютних запасів країни. Він має можливість здійснювати управління запасами від імені Казначейства. Резерви знаходяться на спеціальному рахунку - Exchange Equalisation Account [6, с. 130]. Цей рахунок створено з метою виявлення неочікуваних коливань у цінності фунта стерлінгів на зовнішніх ринках. Банк Англії здійснює емісію банкнот Великобританії. Випуск монет здійснюється Королівським монетним двором (від імені Казначейства). Весь прибуток, який надходить від випуску банкнот спрямовується до уряду. Банк Англії здійснює випуск банкноти вже більше 300 років. Банк Англії здійснює нагляд діяльністю комерційними банків у Великобританії. Закон «Про Банк Англії» (1998 року) надав центральному банку Великобританії операційну незалежність, він має право самостійно встановлювати відсоткову політику та працювати над розробкою грошової політики. Уряд, зробивши Банк Англії незалежним на законодавчому рівні, залишив за собою право здійснювати контроль над його діяльністю [7, с. 245].

До другого рівня банківської системи Великобританії входять банківські установи. У цій групі виділяють банки, призначенням яких є задоволення потреб громадян та малого бізнесу (здійснення прийому та повернення вкладів, перекази грошей, надання кредитів). Головними банками у цьому секторі 18 являються депозитні банки (12 тис. філій), основними їхніми характеристиками є високий рівень концентрації та централізації. Клірингові банки відносяться до найважливіших депозитних банків у Великобританії [7, с.85-93].

Отже, загалом, українська банківська система побудована за зразком розглянутих країн і є дворівневою. На першому рівні діють центральні банки, другий рівень зазначених країн представлений універсальними та спеціалізованими банками, що мають ряд особливостей. Особливої уваги заслуговує питання банківського нагляду. Так, у Швейцарії нагляд за банківською діяльністю здійснюється не лише центральним банком, але й спеціально уповноваженим незалежним органом, який не підпорядковується ні уряду, ані Національному банку. У свою чергу банківська система Великобританії, як і Швейцарії, є однією з найдавніших та однією з найрозвиненіших у світі, тому при переході України до ринкової економіки та світових стандартів досвід країн може стати у нагоді. Сучасна банківська система Великобританії є важливою складовою економіки країни, її практична роль визначається тим, що через свої інститути вона направляє вільні кошти підприємств та фізичних осіб на розвиток виробничих структур.

Список літератури:

1. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення 20.04.2019).
2. Кількість банків в Україні /Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/2019> (дата звернення 19.04.2019).
3. Офіційний сайт Національного рейтингового агентства РЮРІК. URL: <http://rurik.com.ua> (дата звернення 20.04.2019).
4. Банковская система Швейцарии. / Новости Швейцарии. URL: <https://business-swiss.ch/tag/bankovskaya-sistema-shvejtsarii/> (дата звернення 22.04.2019).
5. Офіційний сайт банку Англії. URL: www.bankofengland.co.uk (дата звернення 23.04.2019).
6. Мельник П. В., Тарангул Л. Л., Гордей О. Д. Банківські системи зарубіжних країн: підручн. К.: Алерта, Центр учбової літератури, 2010. 586 с.
7. Зарубежное банковское право (банковское право Европейского Союза, Франции, Швейцарии, Германии, США, КНР, Великобритании): монография отв. ред. д.ю.н. проф. Л.Г. Ефимова. Москва: Проспект, 2016. 656 с.